

Студент 6 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Анотація. Розглянуто особливості побудови та реалізації фінансового механізму бюджетних установ. Обґрунтовано можливі шляхи вдосконалення фінансового механізму.

Аннотация. Рассмотрены особенности построения и реализации финансового механизма бюджетных учреждений. Обоснованы возможные пути совершенствования финансового механизма.

Annotation. The article discusses the features of construction and implementation of the financial mechanism of budgetary institutions. Possible ways to improve the financial mechanism are reason.

Ключові слова: бюджетне фінансування, бюджетна установа, кошторисне фінансування, принципи фінансування.

Найважливішою умовою ефективного функціонування національної економіки є раціональне та економне використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на утримання галузей невиробничої сфери.

Кожна бюджетна установа забезпечується засобами для виконання встановлених їй показників. Тому зміцнення української держави на сучасному шляху її розвитку нерозривно пов'язується з ефективним використанням фінансових ресурсів, якими володіє держава, та створенням належного правового регулювання цього процесу. Державний бюджет – це головний фінансовий план утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, які здійснюються органами державної влади України. Видаткова частина бюджету становить зведення бюджетних асигнувань конкретним міністерствам і відомствам, об'єднанням та установам, управлінням і відділам виконавчих органів місцевого самоврядування. Головним завданням щодо виконання видаткової частини бюджету є забезпечення раціонального використання державних коштів на всіх етапах бюджетного фінансування. За цих умов актуальним постає дослідження теоретичної сутності бюджетного фінансування, форм і методів його здійснення, а також пошук шляхів ефективного фінансування бюджетної сфери за рахунок коштів бюджету.

Питаннями обліку та вибору раціональних методів бюджетного фінансування займається низка вітчизняних вчених та практиків, серед них: Атамас П. Й. [1], Опарін В. М. [2], Пасічник Ю. В. [3]. Надбання цих учених є значним внеском у теорію, методологію та організацію фінансування різних галузей бюджетної системи, а також у вирішення питань щодо вдосконалення її фінансового забезпечення. Проте, на погляд автора, недостатньо висвітленими залишаються питання реалізації фінансового механізму бюджетних установ на сучасному етапі. Усе вище викладене й обумовило вибір теми даного дослідження, окреслило його мету та основні завдання.

Метою дослідження є визначення особливостей побудови і реалізації фінансового механізму бюджетних установ та обґрунтування можливих напрямків удосконалення фінансового забезпечення, що є складовим елементом фінансового механізму.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: розкрити теоретичні аспекти бюджетного фінансування; розглянути особливості кошторисного фінансування; визначити пропозиції щодо ефективного функціонування фінансового механізму бюджетної сфери.

Об'єктом дослідження обрано бюджетне фінансування.

Предмет дослідження становить кошторисне фінансування як метод фінансового забезпечення.

Відповідно до Бюджетного кодексу України бюджетна установа – це орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок державного чи місцевих бюджетів [1].

Основою ефективного функціонування бюджетної сфери є фінансове забезпечення. Бюджетні установи практично не мають власних доходів і свою діяльність здійснюють за рахунок коштів відповідних бюджетів. Отже, основною формою фінансового забезпечення бюджетних закладів є бюджетне фінансування, під яким прийнято розуміти безповоротний, безвідплатний відпуск коштів з державного та місцевого бюджетів на виконання загальнодержавних функцій, функцій місцевого самоврядування та забезпечення функціонування бюджетних установ та організацій.

Основним методом бюджетного забезпечення є кошторисне фінансування.

Розглядаючи поняття "кошторисне фінансування", більшість вітчизняних вчених трактує його з точки зору забезпечення витрат бюджетних установ за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. На

оскільки ринкові засади передбачають принципово інші, ніж раніше, підходи до організації фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ, що характеризується поєднанням бюджетного фінансування з розвитком послуг і виконанням робіт за договорами з підприємствами та організаціями на платній основі [3].

Зміни у бюджетному фінансуванні дозволяють отримати бюджетним установам можливість:

на власний розсуд використовувати матеріальні та частину фінансових ресурсів, що знаходяться у їх розпорядженні. Так, бюджетні заклади отримали право здавати в оренду іншим підприємствам і організаціям будівлі та споруди, транспортні засоби, інші матеріальні цінності;

надавати послуги на платній основі;

установлювати ціни на послуги таким чином, щоб вони відповідали завданню самоокупності та самофінансуванню.

Тому за своїм змістом кошторисне фінансування охоплює не тільки ті кошти, що надаються з бюджетів, але й ті, що надходять за рахунок здійснення господарської діяльності. З точки зору автора, під кошторисним фінансуванням слід розуміти покриття витрат бюджетних установ з метою виконання ними функцій та завдань, спрямованих на досягнення суспільних благ за рахунок бюджетного фінансування та позабюджетних коштів, які надходять у результаті надання платних послуг та отримання спонсорської допомоги.

Отже, задоволення потреб бюджетних закладів лише частково здійснюється шляхом безпосереднього надання коштів з бюджету, які утворилися внаслідок перерозподілу валового внутрішнього продукту.

На сьогодні зростає роль позабюджетних джерел фінансування у забезпеченні функціонування закладів бюджетної сфери. Позабюджетні надходження грошових коштів та доходів у матеріальній чи нематеріальній формі, які отримує бюджетний заклад, є результатом його самостійної фінансово-господарської діяльності. Основними джерелами позабюджетних коштів є кошти за надання платних (договірних) послуг та спонсорські кошти, які останнім часом набувають широкого використання.

Некомерційна діяльність бюджетних установ і організацій не має на меті отримання прибутку і здійснюється у загальнодержавних інтересах з метою залучення додаткових фінансових ресурсів.

Основні джерела формування та напрямки використання коштів бюджетних установ наведено на рисунку [1].

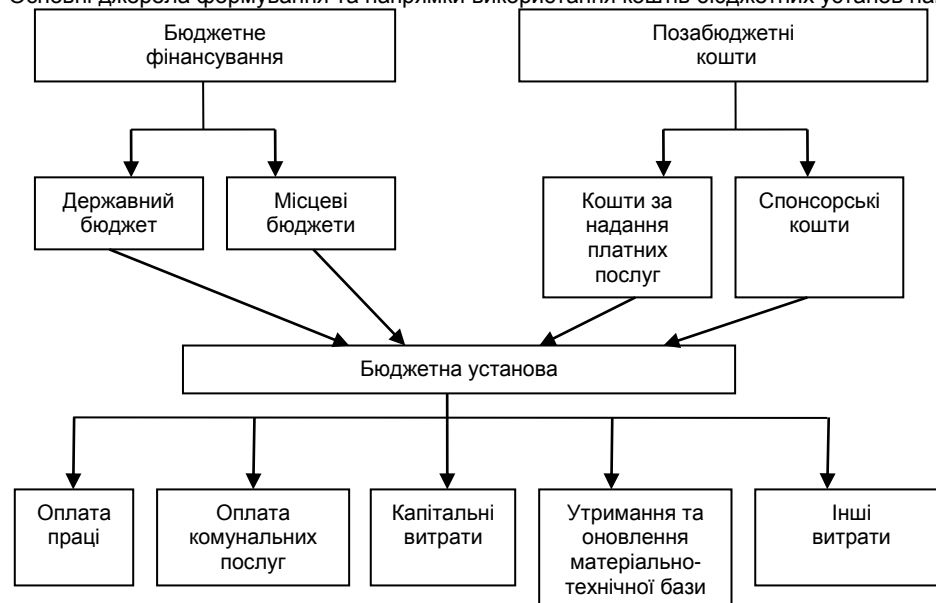

Рис. Джерела формування та напрямки використання коштів бюджетних установ

Реалізація кошторисного фінансування здійснюється на основі принципів плановості, цільового характеру, виділення коштів залежно від фактичних показників, підзвітності.

Плановість означає, що фінансування здійснюється на підставі й у межах установленого плану. Плановим документом є кошторис – документ, у якому розраховані й затверджені планові витрати на відповідний плановий період чи відповідні заходи. Розрахунки планових витрат здійснюються, як правило, на основі нормативного методу.

Сутність цільового характеру кошторисного фінансування полягає в тому, що виділені кошти можуть бути спрямовані тільки на цілі, передбачені кошторисом. При цьому в окремих випадках може надаватися право певного перерозподілу коштів між окремими статтями. Цільове призначення асигнувань дає змогу організації, що здійснює фінансування, контролювати їх раціональне і ефективне використання.

Виділення коштів залежно від фактичних показників діяльності установи означає, що фінансування здійснюється за кошторисом, але на основі не планових, а фактичних значень показників діяльності.

Підзвітність передбачає звітність організацій та установ, що перебувають на кошторисному фінансуванні, перед фінансуючими організаціями. При цьому встановлена відповідальність за порушення принципів і правил кошторисного фінансування.

Слід зазначити, що кошторисне фінансування як метод фінансового забезпечення має як переваги, так і недоліки. Серед переваг кошторисного фінансування слід відмітити те, що за допомогою даного методу забезпечується відповідність дохідної та видаткової частин кошторису, тобто фінансування планових витрат бюджетної установи відбувається в повному обсязі. Крім того, кошторисне фінансування передбачає жорсткий та постійний фінансовий контроль за витрачанням грошових коштів [2].

Одночасно кошторисне фінансування має значні недоліки: незадовільний стан фінансування, брак грошових коштів для оновлення матеріально-технічної бази бюджетних закладів, обмеженість джерел формування фінансових

ресурсів та жорстку регламентацію напрямків їх використання. Вирішення зазначених проблем значною мірою залежить від ефективності побудови та реалізації фінансового механізму бюджетних установ.

Слід зазначити, що фінансовий механізм функціонування бюджетних закладів має свої відмінності, що обумовлені неприбутковою природою бюджетної сфери, особливостями джерел мобілізації та порядку розподілу грошових коштів.

Ефективне функціонування фінансового механізму бюджетної сфери повинно ґрунтуватися на таких пропозиціях:

спрямованості кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому завдання;

спрямуванні дій усіх елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат відповідної діяльності;

зворотному зв'язку елементів фінансового механізму вертикального та горизонтального рівнів;

своєчасності реагування складових фінансового механізму на зміни макро- та мікросередовищ.

Таким чином, ефективне функціонування бюджетних установ можливе лише за умови чітко налагодженого фінансового механізму.

Проведене дослідження виявило, що найпоширенішою формою сьогодні є кошторисне фінансування, яке полягає у виділенні бюджетних коштів установам соціально-культурної сфери, оборони й управління в межах їхніх кошторисів доходів і видатків.

Процес кошторисного фінансування здійснюється внаслідок об'єднання грошових коштів, отриманих з двох основних каналів.

Перший – це грошові кошти, отримані через механізм бюджетного фінансування, зміст якого полягає в односторонньому спрямуванні бюджетних коштів – від держави до суб'єктів господарювання. Обсяг цих коштів відображається у загальному фонді кошторису бюджетної установи.

Через другий канал надходять грошові кошти, отримані внаслідок некомерційної діяльності, яка здійснюється бюджетною установою самостійно. У цьому випадку фінансові відносини виникають між бюджетною установою і господарюючими суб'єктами та фізичними особами, а отримані результати відображаються у спеціальному фонді кошторису.

Отже, за сучасних реалій грошові кошти, необхідні для здійснення кошторисного фінансування, мобілізуються з багатьох джерел фінансування і надходять через два основних механізми: бюджетне фінансування і самофінансування, пізніше вони об'єднуються і витрачаються на спільну мету – задоволення суспільних потреб.

Бюджетне фінансування відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку суспільства, але динаміка економічних процесів і реформаторських дій у бюджетній сфері вимагають активізації наукової діяльності й розробки нових теоретичних підходів і пропозицій щодо вдосконалення та розвитку нових форм і методів бюджетного фінансування, що і буде предметом подальших наукових досліджень.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Атамас П. Й. Облік у бюджетних установах : навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. Й. Атамас. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 288 с. 2. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібн. / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2001. – 240 с. 3. Пасічник Ю. В. Бюджетна система : навчальний посібник / Ю. В. Пасічник. – К. : Знання-Прес, 2006. – 607 с.